

Hagaddah Insights For Your Seder Table

2017-5777

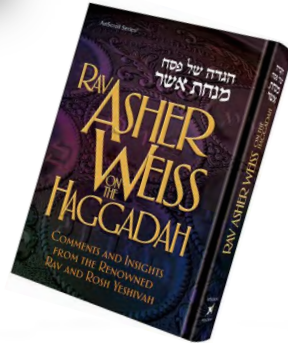

Rabbi Efrem Goldberg
Boca Raton Synagogue

1. *Minchas Asher Haggadah*
R' Asher Weiss

— קדש ורחץ —
Kaddesh, Urechatz

Throughout the year, *Urechatz* — cleansing ourselves from our sins — must precede *Kaddesh*, sanctifying ourselves with *mitzvos*, as the verse states, “Turn from evil and do good” (*Tehillim* 34:15). On Pesach, however, Hashem sanctifies us even before we have cleansed ourselves of sin.

Shir HaShirim Rabbah (5:2) says that Hashem tell the Jewish people, “If you open the doors of repentance as wide as pinhole, I will open them for you as wide as the doors to the Sanctuary.”

Kedushas Levi writes that on Pesach we do not need to open the doors to repentance. Hashem “passes over” the doorways; He takes the initiative and inspires us to repent.

These holy days are the only time that *Kaddesh* (sanctification) can precede *Urechatz* (cleansing ourselves of sin).

In describing the Exodus from Egypt, Hashem says, “I have borne you on the wings of eagles and brought you to Me” (*Shemos* 19:4).

Rashi explains that most birds carry their young in their claws, below their bodies. Eagles take pity on their young and carry them

They must invest effort into climbing onto the wings, and only then can they rely on their parents’ protection.

Hashem wants to protect us, but we must take the necessary steps to climb onto our Father’s “wings.”

on their wings, so that if an archer shoots an arrow into the air, it would harm the adult eagle, not the child.

The eagle wants to provide protection for its eaglet, notes Rav Shamshon Raphael Hirsch, but it does not have arms with which to place it onto its wings. How do eaglets get onto their parents’ wings?

קדש ורחץ

בכל ימות השנה מצווים אנו קודם ב"רחץ" דהיינו סוד מרע, ואח"כ ב"קדש" דהיינו ועשה טוב אבל בימי הפסח יש בכוחנו להקדים קדש לרחץ, וכבר אמר הגה"ק בעל קדושת לוי

שכפסח "פסח ה' על הפתח" על אותו פתח "כפתחו של מחט" שככל הימים אומר הקב"ה לכנסת ישראל פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, אבל בימי הפסח הקב"ה פוסח על "פתח" זה, ויש

"אתערותא דלעילא" לפני שיש "אתערותא דלתתא".

רק בימים נשגבים אלה אפשר להקדים קדש לרחץ.

* * * *

בשם הגאון ר' שמשון רפאל הירש שמעתי "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" (שמות י"ט ד') ופרש"י דהנשר רחמני על גזוליו, דשאר העופות נושאים את גזוליהם מתחת לגופם, אבל הנשר אומר מוטב יכנס

החץ כי ולא בבני, והוא נושא את גזוליו על גבו.

נכון שהנשר נותן לגזוליו הגנה מושלמת, אבל אין יגיעו הגזולים הקטנים על כנפי נשרים ולא לנשר אין זרועות ארוכים להרים אותם ולהניחם על כנפיו... הגזולים יצטרכו לרדות ולהתאמץ ולעלות על כנפי אביהם... ורק אז יתקיים בהם "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי"!

בְּיָצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הִלְיָלָה. עַד שֶׁבָּאוּ
תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם, רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן
קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הֲרִי אֲנִי כֶּבֶן
שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת
מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת, עַד שֶׁדָּרְשָׁה בֶּן זוּמָא, שֶׁנֶּאֱמַר,

מַעֲשֵׂה בְרַבִּי אֶלְעָזָר ... §

Why does the *Haggadah* include the name of each of the *Seder* participants? Some say (see *Chachmei Yerushalayim Haggadah* citing R' Binyomin Mastufsi *zt"l*) that R' Akiva descended from converts (see *Sanhedrin* 96a), R' Eliezer and R' Yehoshua were *Leviim* (see *Tosafos, Sotah* 21b s.v. בן עזאי), while R' Tarfon and R' Elazar ben Azaryah were *Kohanim* (*Pesachim* 72b; *Yevamos* 86b). What these three categories of people have in common is that their ancestors were not enslaved in Egypt (the entire tribe of Levi — *Kohanim* and *Leviim* — were not enslaved; see *Rashi, Shemos* 5:4). The ancestors of converts were not part of the Jewish people at the time of the Egyptian bondage. One might thus have thought that the descendants of such people are exempt from the mitzvah of recounting the Exodus. The names are therefore listed, teaching us that although their direct ancestors were not enslaved, these *Tannaim* recounted the story nevertheless, because every Jew is obligated in this mitzvah. It is thus quite possible that there were other *Tannaim* present whose names were not mentioned, because their presence does not teach anything new regarding the mitzvah of recounting the Exodus.

Alternatively, the question can be answered by posing another question: Why did their disciples have to enter at dawn to inform them that the time for the morning שמע קריאת had arrived? After all, three hours remained until the end of the time to recite *Shema*. Now, since they were learning Torah, would they have not been justified in waiting?

The simple explanation is that since the time for recounting the Exodus had ended, it was now the optimal time to recite *Shema* — in the manner of the *vasikin*, who would conclude their recital before sunrise, which is considered ideal.

There is another possible answer, however. One of the participants was R' Eliezer, who is of the opinion that the morning *Shema* must be completed before sunrise. Thus, the disciples entered to inform them that according to R' Eliezer the latest time for reciting שמע קריאת was fast approaching. It was for this reason that the author of the *Haggadah* saw fit to mention the names of the *Tannaim*.

2. R' Avigdor Nebenzahl
Haggadah

3. Hagaddah Be'er Ha'Chaim
R' Elimelech Biderman

**יְכוּל מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ, תִּלְמוּד לֹמֵר בַּיּוֹם הַהוּא. אִי
בַּיּוֹם הַהוּא יְכוּל מִבְּעוֹד יוֹם, תִּלְמוּד לֹמֵר
בְּעֵבוֹר זֶה. בְּעֵבוֹר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשַׁעַה שֵׁישׁ
מִצָּה וּמְרוֹר מְנַחִים לְפָנֶיךָ:**

יְכוּל - שמא תאמר שיתחייב להתחיל לספר כבר **מִבְּעוֹד יוֹם** שהוא זמן שחיתת הפסח. **תִּלְמוּד לֹמֵר** 'בְּעֵבוֹר זֶה', ו'זה' משמעו שהוא מראה באצבע מה שיש לפניו, ולפיכך אנו מפרשים את האמור 'בְּעֵבוֹר זֶה' שלא אָמַרְתִּי לך לספר אֶלָּא בְּשַׁעַה שֵׁישׁ מִצָּה וּמְרוֹר מְנַחִים לְפָנֶיךָ על שולחן, ואתה מורה עליהם באצבע, 'מצה זו' 'מרור זה', וזהו בליל פסח ולא מבעוד יום.

באר את הפסוק שהזכרנו 'והגדת לבנך' וגו', ואת זמני חובת סיפור יציאת מצרים שיש ללמוד הימנו:
יְכוּל - שמא תאמר, שיתחייב אדם לספר לבניו את סיפור יציאת מצרים מִשְׁנִכְנַס רֵאשׁ חֲדָשׁ נִסְחָן, כדרך שדרש משה בראש חודש ניסן במצרים את דברי הפסח. **תִּלְמוּד לֹמֵר** 'והגדת לבנך בַּיּוֹם הַהוּא' - יום שנגאלו בו. **אִי** - אם כך שחייב הסיפור הוא בַּיּוֹם הַהוּא, ולא מראש חודש כפי המבואר בפסוק,

באר החיים

פרעה לילה", שרק אצל אומות העולם הרשעים נחשב ליל הסדר ללילה, אבל אצל כלל ישראל מאיר לילה זה באור יקרות וכזריחת השמש בצהריים.

דהיינו ליל הסדר, נמצא שזמן המצוה של "ביום ההוא" קאי על ליל הסדר, ומכאן שהלילה חשוב כיום.
וכן פירשו מאי דכתיב (שמות יב, ל) "ויקם

Renewal is not only from Rosh Chodesh, it is even during the marror moments

• יכול מראש חודש •

התחדשות ו'גוטע זמנים' צריך לעבוד את הקב"ה, לזאת אמרה תורה "ביום ההוא", שבכל יום ויום ימלא חובתו בעולמו, אך אכתי ישנם החושבים דרק כאשר הכל מאיר לפניהם בבחינת "ביום ההוא" אז יעבדו את בוראם, וזה הסלקא דעתא של "יכול מבעוד יום" כאשר הכל מאיר כאור היום, אך האמת אינה כן אלא "בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך", בין בעת שמחה ובין בעת צר ומצוק כפי שמרמזים המצה [שהיא לחם עוני] והמרור, גם אז חובת כל אדם לעשות נחת רוח לבורא ית"ש.

סיפר החסיד רבי מרדכי מיירנץ שליט"א, שבליל הסדר בשנה הראשונה אחר המלחמה זכה להיות סמוך על שלחנו של הרה"ק בעל ה'בית ישראל' מגור זי"ע, ואמר לדרוש בדרך רמז את מאמרם (מכילתא פרשת בא סימן יז) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר - שומע אני מראש חדש, תלמוד לומר 'ביום ההוא', אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר 'בעבור זה' בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך על שולחן", דהנה ישנם אנשים הסוברים שרק "מראש חודש", דהיינו זמן של

4. Hagaddah Be'er Ha'Chaim
R' Elimelech Biderman

מִתְחִלָּה עֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם לְעֲבוּדָתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם, כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֵבֶר הִנְהָר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֵּרַח אָבִי אֲבִרָהָם וְאָבִי נְחֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרָהָם מֵעֵבֶר הִנְהָר וְאוֹלָךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַרְבֵּה אֶת זֶרְעוֹ וְאֶתֶן לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאֶתֶן לְיִצְחָק אֶת

אָבִי אֲבִרָהָם וְאָבִי נְחֹר, וַיַּעֲבְדוּ תֵרַח וְנְחֹר אֱלֹהִים אֲחֵרִים - עֲבוּדָה זָרָה שֶׁנִּקְרָאִים אֱלֹהֵיהֶם אֲחֵרִים לְעֹבְדֵיהֶם שֶׁהָיוּ קוֹרְאִים לָהֶם וְאֵינֶם עֹנִים. וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרָהָם מֵעֵבֶר הִנְהָר - מִבֵּין הַיְּהוּדִים בְּעֵבֶר הִנְהָר הַעֹבְדִים עֲבוּדָה זָרָה, וְאוֹלָךְ אוֹתוֹ - וְצִוִּיתִי אוֹתוֹ לִלְכֹת בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'קוֹם תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ לְאֹרֶכָה וּלְרַחֲבָה כִּי לֹךְ אֲתַנְנֶה', וְאַרְבֵּה אֶת זֶרְעוֹ - וְאֶף שֶׁהִרְבִּיתִי אֶת זֶרְעוֹ מִיִּשְׁמַעֲאֵל, מִכָּל מְקוֹם וְאֶתֶן לוֹ אֶת יִצְחָק עוֹד נִתְּתִי לוֹ אֶת יִצְחָק כְּאִשֶׁר הִבְטַחְתִּיו. וְאֶתֶן לְיִצְחָק אֶת

עֵתָה מִתְחִלִּים לְסַפֵּר בְּסִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם כְּסִדְרוֹ, וְהַתְחִלָּה הִיא עוֹד מִבְּחִירַת אֲבִרָהָם, אַחֵר שֶׁהָיוּ אֲבוֹתָיו עֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְעַד יְצִיאַת מִצְרַיִם: **מִתְחִלָּה בּוֹמֵן הַקְדוּם עֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ - תֵרַח וְאֲבוֹתָיו, וְעַכְשָׁיו - בְּגֵאוֹלַת מִצְרַיִם, קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם הַבְּדִילָנוּ מִן הַתּוֹעִים וְקִרְבָנוּ לְעֲבוּדָתוֹ וְשָׂאֵמֶר בִּיהוֹשֻׁעַ כְּשִׁדְּבִיר אֶל הָעָם לְהִזְהָרִים עַל אֲמוֹנַת ה', וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֵבֶר הִנְהָר נָהַר פֶּרַח יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם - מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָאוּ, תֵרַח שֶׁהָיָה**

באר החיים

• מתחילה עובדי עבודה זרה •

אותו לידי עצבות ואף לידי יאוש והתרשלות ח"ו (והארכנו בזה בס"ד ב'באר החיים' על חנוכה עמוד צה), וענין זה רימז הרה"ק בעל ה'דברי שמואל' מסלונים זי"ע במימרא זו, דהכי קאמר, "מתחילה" המרבה להרהר ולחשוב על הנעשה בתחילה, הרי זה ח"ו בבחינת "עבודה זרה" כי הוא עלול לעקור את הכל חלילה, ואילו

כלל גדול הוא בעבודת ה', דאע"פ שצריך האדם לעשות בכל יום תמיד חשבון הנפש ולבדוק מעשיו בתדירות, מכל מקום אין להרהר ולהתעמק יותר מדי על העבר שלא היה טוב, אלא העיקר לחשוב מכאן ולהבא איך להיטיב דרכיו ולעשות נחת רוח ליוצרו, כי המחשבות על החטאים שנכשל בהם יביאו

וכך למד הרה"ק בעל ה'לב שמחה' מגור זי"ע מדברי הירושלמי (פאה פ"ח ה"ח) על רבי יוחנן וריש לקיש שהיו הולכים לרחוץ בחמי טבריא, בדרך פגע בהם עני וביקש מהם נדבה, אמרו לו, כשנחזור מהמרחץ ניתן לך, משחזרו מצאו אותו מת [כי אדהכי והכי גוע מרעב], אמרו "לא זכינו לטפל בו בחייו, נטפל בו במיתתו", כאשר טיפלו בו מצאו עליו כיס מלא דינרין עי"ש, והנה בדרך כלל אם יתרחש לאדם אסון נורא כזה ח"ו לא ידע את נפשו מרוב צער, שהרי הוא גרם לעני למות ודינו כרוצח בשגגה, אבל לא כך היתה דרכם של אמוראים אלו, כי את הנעשה אין להשיב וצריך להסתכל אך ורק על העתיד, במה יוכל לעשות ולשפר מכאן ואילך, ולא עוד אלא שעל ידי שנהגו כן גילו שלא הם גרמו לו למות, שהרי

"ועכשיו" המקפיד להקדיש עיקר מחשבותיו על ההווה והעתיד, יזכה עי"ז ל"קרבונו המקום לעבודתו", כן יהיה לנו, אמן.

עוד העמיס ה'דברי שמואל' יסוד זה, דהנה בקרא דאשת לוט שהוזהרו (בראשית יט, יז) "אל תביט אחרריך", כי המסתכל על העבר נעשה "נציב מלח" שהוא דבר עומד, כי מתוך יאוש אינו עושה ולא כלום. וממעשים שבכל יום אפשר ללמוד כן, כי הנוהג ברכבו צריך תמיד להסתכל קדימה ורק מדי פעם להציץ מאחוריו, אך אם יסתכל תמיד אחרנית עלול הוא לעשות תאוונה חלילה, כי הן אמת על האדם לעשות חשבון הנפש כדי שלא יכשל שוב במעשיו הראשונים, אך מיד עליו להמשיך הלאה ולא להתעמק בעבר יותר מדי.

Don't get stuck in mi'techila, live in achshav...

5. *Hagaddah Mishkan Betzael*
R' Bezael Rudinsky

והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם

פסקה זו נשתנתה בלשון סתומה וכן רבו בה הדקדוקים. ראשית כל, המילה "והיא" לא נתפרש על מה קאי, ועוד מהו כפל לשון "שבכל דור ודור", ולא אמר בפשטות "שבכל דור עומדים וכו'", ועל אחרונה אני בא, שהמילה "מידם" נראית כמיותרת, והיה מספיק לומר: "עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו" (ובפרט שגם "עומדים" נאמר בסתם ולא נזכר מי שיאמר עליהם "מידם").

והמהרש"ם בספרו 'תכלת מרדכי' על התורה (פרשת וארא) ביאר דקאי "והיא שעמדה" על הכוס, ולכן מגביהים אותה בשעת אמירת "והיא שעמדה", ואומרים שבזכות ההבדלה שיש בין ישראל לעמים בשתיית היין ע"י גזירת סתם יינם שאיננו יכולים לשבת ולשתות עמהם, ושאר הרחקות, הן שעמדו לנו שלא אבד ונשכח שם ישראל בגויים. ושמעתי דרך הדרשנים לומר על פי זה, שלכן מכסים המצות באמירת "והיא שעמדה" כמו בקידוש, שלא יראה הפת בושתו שמכבדים את הכוס יותר ותולים בה שבח זה. אמנם לדבריו צ"ב מה ראו להזכיר דבר זה דווקא בלילי פסחים.

עוד ידועים מה שאמר האמרי אמת בשם אביו השפת אמת זצ"ל (הו' בהגש"פ ע"פ 'ליקוטי יהודה' עמ' מט) דסיבת הצלתנו היא האחדות בעם, והיא שעמדה לנו, אבל בהיותנו מפוזרים ומפורדים קמו עלינו לכלותינו, וזהו שאמר "שלא אחד בלבד", דהיינו בהיות עם ישראל בבחינת "לא אחד" אז זה "בלבד" גורמת "לכלותינו". והוסיפו על דבריו, דלפי"ז מבואר שפיר השייכות לליל הפסח, כידוע דברי חז"ל (בשבת י., ובמדרש תהילים פרשה י') שאילולי מכירת יוסף לא היו יורדים מצרימה. וכבר הארכנו בגודל האחדות ועניינה לליל הסדר לעיל (ד"ה עבדים היינו).

ועדיין לא נתבררו דקדוקי הלשון שפתחנו בהם, למה כפל "דור ודור", ומהו "מידם". וראיתי להגרי"ש אלישיב זצ"ל בהגדה של פסח שהוציאו מפי השמועה, שביאר דהקמים לכלותינו יש מהם שגזרו על הגוף כהמן ופרעה, וכמו הנאצים ימ"ש שבקשו להרוג ולאבד את כל היהודים, ויש שגזרו על הנפש להשכיחם

What is the v'hi that supported our ancestors and us?

תורתך כמו היוונים, ולכן אומרים "שלא אחד בלבד" הם הקמים עלינו רק "לכלותינו" כליון הגוף, אלא "בכל דור ודור" - כפל הלשון לבאר שיש הבדל בין הדורות כל דור וגזירותיו, פעמים על הגוף ופעמים על הרוח.

ונראה לבוא אחרי הארי ומילאתי את דבריו, דבעל ההגדה היה הולך ומספר כאן בקושי השעבוד והעינוי שסבלו ישראל במצרים, ומחמת שהלב היהודי מרגיש בצערן של ישראל, עלולה ח"ו להתגב מחשבת טינה על מה עשה ה' ככה. אבל האמת היא שמבין שתי הסכנות שנודעו לעם ישראל וכמו שהזכיר הגרי"ש, הנה סכנת הנפש היא הגדולה ביותר, ובהצלה ממנה תלויה כל השרדותו של ישראל כעם. ולכן בשעה שמתבוללים ישראל באומות ומרחפת עליהם סכנת שמד וכליון רוחני, מוציא הקב"ה מאוצרו הטוב ייסורי הגוף בשעבוד מלכויות כדי ששוב אליו בלב שלם, וניצולים מהסכנה הרוחנית.

אמנם בסופו של דבר מחמת קרבת אלוקים ניצולים גם מהצרות הגשמיות, דהאור החיים הקדוש הקשה בפרשת שמות על הפסוק: "ואת זעקתו שמעתי מפני נוגשיו", דהמקרא מסורס, והיה ראוי לומר: "ואת זעקתו מפני נוגשיו, שמעתי" (והאריך בזה בהגדת מהר"י ט"ב לאדמו"ר מסאטמר זצ"ל). אך הביאור הוא, שצער השעבוד הוא הגורם שתשמע תפילתם כיון שעשויים ישראל תשובה מתוך הצרה, וזהו "שמעתי מפני נוגשיו" - שהשעבוד הוא הסיבה לשמיעת זעקתם. וכך גם בגלות מצרים, על אף ששקעו במ"ט שערי טומאה, וכמעט שנעשו "גוי מקרב גוי" להיות אחד עמם, עם כל זאת מחמת זעקם אל השם עדיין לא שינו שמם ולשונם ומלבושם ונבדלו מהם, ולכן זכו להיגאל.

ומעתה נראה לבאר כל הפסקה בטוב, שאומרים "והיא שעמדה", דהיינו עצם היסורים והצרות שמתאר בעל ההגדה עד עתה בפרוטרוט, הם עצמם עמדו לנו להצילנו, "שלא אחד בלבד עמד וכו' אלא שבכל דור ודור", וכמו שביאר הגרי"ש שמלבד סכנת הגוף עוד מרחפת עלינו סכנה גדולה ממנה והיא הכליון הרוחני, ובה אנו ניצולים ממנה. אמנם בסופו של דבר, בזכות שדבקו בקב"ה ולא שינו שמם ולשונם, מצילנו הקב"ה גם "מידם" דהיינו מעול השעבוד הגופני.

ויש בזה גם בנותן טעם במה שמגביהים הכוס ומכסים המצות, דהמצה מסמלת גם החירות ביציאת מצרים, וגם השעבוד שהרי נקראת לחם עוני, וכמו שהארכנו בזה לעיל (לגבי "הא לחמא עניא"). ועל זה מגביהים את הכוס, המסמלת ישועה כדכתיב: "כוס ישועות אשא" ומראים בזה דהשעבוד הוא גם חלק מהישועה להצילנו משמד, ומכסים את המצה כאומרים שאין זה באמת עוני אלא ישועה.

6. Hagaddah Mishkan Betzalel
R' Bezalel Rudinsky

בְּכֹל דּוֹר וָדוֹר חַיִּיב אָדָם לְרַאוֹת (נוסח ספרד
לְהִרְאוֹת) אֶת-עֲצָמוֹ, כְּאִלוֹ הוּא יֵצֵא
מִמְצָרִים, שְׁנֵאמַר: וְהִגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר: בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי, בְּיֵצֵאתִי מִמְצָרִים.
לֹא אֶת-אֲבוֹתַיִנּוּ בְלָבָד, גָּאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

— ❁ משכן בצלאל ❁ —

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנאמר:
 והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה י"י לי בצאתי ממצרים

וכמבואר במשנה (פסחים דף טז:). וראיתי דיוק נפלא בריש פרשת וארא, שאמר
 השם למשה "כי אני השם אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים",
 בלשון הווה, ומשמע שבא להורות דבכל דור ודור צריכה יציאת מצרים להיות
 בגדר הווה. והנה עדיין שומה עלינו לבאר טעם החיוב.

והנה לשון הרמב"ם במשנה תורה (פ"ז מחמץ ומצה ה"ח) היא "חייב אדם להראות
 עצמו", אבל בפירוש המשנה שם גרס "לראות את עצמו", וראיתי בזה מהג"ר
 אשר זעליג וויס שליט"א גאב"ד דרכי הוראה בירושלים, שרצה לומר שהחיוב
 כולל שני עניינים: האחד הוא לראות את עצמו שהוא הרגשת החירות הפנימית,
 ומלבד זה יש גם דין להראות עצמו לאחרים כאילו הוא יצא ממצרים, דבזה
 מפרסם הנס, ומקיים "ונפלאותיו לבני אדם". והוא דבר נחמד, אמנם לכד דייקת
 תראה דלשון "להראות עצמו" לא משמע שתכליתו כדי שיראו אחרים ויתפרסם,
 דא"כ היה די שיאמר "להראות כאילו יצא", אלא משמע שהוא דין שיפעל
 בעצמו כך שיראה לעצמו כאילו הוא יצא, ובאמת גם לו יצויר שאין אחרים
 מלבדו להראות להם עדיין היה מחויב להראות עצמו, דהוא דין אקרקפתא
 דגברא. ובאמת דלשון "עצמו" נראה כמיותר גם להגרסה "לראות את עצמו",
 דלכאורה היה מספיק לומר: "לראות כאילו הוא עצמו יצא", אע"כ "עצמו" הוא
 מקבל הפעולה.

והנראה לי בזה, דהנה הסובל ממידותיו הרעות של האדם ביותר הוא קודם
 כל בעל המידה הרעה עצמו, דיותר ממה שהכעסן מצער אחרים הרי הוא
 מצער לעצמו, וכן הוא בקנאה וצרות עין ושאר חטרונות האישיות והמידות.
 ועד שנתנה התורה היינו מיוסרים באותן המידות שנולדנו עימן, אבל ניתנה
 תורה ונתחדשה הלכה, שיכול האדם להוציא לב האבן מקרבו ולתת לעצמו לב
 בשר ולשפר מידותיו המושחתות. ועל זה בעינן לשבח בליל הסדר, ולהראות
 את "עצמו", שיכול לשחרר עצמו מהאויב אשר בקרבו ישים ארבו, ואיזהו אל
 זר שהוא בקרבו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע (שבת קה:), וכפי שנתבאר לעיל
 שעיקר שבח ליל הסדר הוא על מצוות התורה, ובזה יש יותר שמחה והרגשת
 חירות מאשר בכל שחרור חיצוני.

Transforming the
"atzmo" in us...

4. *Hagaddah Be'er Ha'Chaim*
R' Elimelech Biderman

כתב בדרך פקודיך שנוהגים לומר בסעודה את סדר אכילת הפסח:

**אֲכִילֶת הַפֶּסַח בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיֶּסְן מְצֻת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה,
 שְׁנֵאמַר וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמְצוֹת
 עַל מְרוֹרִים יֵאָכְלוּהוּ. פִּיֶּצֶד צוֹלֵן אֶת הַפֶּסַח, מְבִיאִין שְׁפוֹד שֶׁל רְמוֹן
 (שְׁהוּא עֵץ שְׂאִינּוּ מוֹצִיא מִים), תּוֹחֲבוּ מֵתוֹךְ פִּיּוֹ עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ,**

באר החיים

• שלחן עורך •

בעל ה'אמרי אמת' מגור זי"ע, שהאכילה בליל הסדר הוי כהלילה אריכתא וממילא פשיטא שאינה מפסקת, ולכן כתיב על האכילה בליל פסח (שמות יב, יא) "מתניכם חגורים", ולא כבכל ימות השנה שהתרת החגורה נחשבת כתחילת סעודה ומאז א"צ להפסיק סעודתו כדי להתפלל (עי' שבת ט:), כי בליל פסח עצם האכילה דומה לתפלה והלל, וכל הזמן דומה כאילו עדיין לא פתח את האכילה המבטלת את התפילה, והני מילי אם יאכל מתוך כובד ראש והכנעה, כי אז גם המאכלים הגשמיים נחשבים לחלק מעיקרי ליל הסדר שיסודו בהררי קודש, וממילא יוכל להתפלל ולבקש כל משאלות לבו לטובה בעת הסעודה, וכל כזית וכזית יחשבו כתפלה ותחנונים לפני המקום.

בלילה הזה צריך ליזהר מאד לאכול סעודת יום טוב בשמחה מתוך כובד ראש באימה ויראה, דהא אתכא דרחמנא סמכינן (כמבואר בתוספת ברכות מב. ד"ה אתכא, וראה בדברינו לעיל עמוד נא), וכל צבא השמים ופמליא של מעלה עומדים סביבו ומתענגים וניזונים מעבודתו בקודש, לכן למותר לציין שאין לדבר דברים בטלים ושאר עניני העולם, רק יהא כל עסקו בסיפור יציאת מצרים ודברי תורה וקדושה.
והאכילה באופן זה חשובה כאמירת "הלל", דלכאורה אין מובן איך מחלקים את פרקי ההלל בליל הסדר, שהחלק הראשון אומרים קודם ברכת "אשר גאלנו", והחלק השני אומרים אחר הסעודה וברכת המזון, והלא אסור להפסיק באמצע הלל, וביאר הרה"ק

Eating on seder night is a spiritual experience...

11. *Minchas Asher Haggadah*
R' Asher Weiss

חד גדיא

נלאו כל חכמי לב להבין פשרו של סיפור זה, מה ענינו, ובמה הוא שייך לליל הסדר.

ובשם הרה"ק ר' נפתלי מרופשיץ מובא שאמר בשם רבו החוזה מלובלין שפזמון זה הוא לחש נגד "עין הרע" של המלאכים, והוא פלאי. **אמנם** מצינו שמלאכי השרת מקנאים בבני ישראל, כך מבואר בחולין (ל"א ע"ג ופ"ט"י ס"ט) דמלאכי השרת רצו להרוג את יעקב מרוב קנאה כאשר ראו את פניו חקוקים בכסא הכבוד, וע"ע בגליון הש"ס לרעק"א בשבת (פ"ח ע"א) ובמנחת אשר לבראשית בשיחה לפרשת ויצא מה שנתבאר בענין קנאת המלאכים. ובליל הסדר הנשגב והנורא שבו הקב"ה מכנס את פמליא של מעלה כמבואר בווהר (רע"א מהימנא נא אות ק"פ) "ביה שעתא כניש קוב"ה לכל פמליא דיליה ואמר לון זילו ושמעו

ספורה בשבחה דילי דקא משתעי בני וחדאן בפורקני" חוששים אנו שמא יקנאו בנו מלאכי עליון, ופיוט זה לחש הוא נגד קנאת המלאכים.

ונראה לפ"ז דהגדי רמז הוא לבני ישראל וכדכתיב "שה פזורה ישראל" (ימיהו נ, י"ז) (ובפירוש מגן דוד להגדש"פ כתב דגדי רמזו לישראל וכמ"ש ורעי את גדיותיך) ובסיפור הגדי יש רמז שכל הבריאה כולה תלוי בגדי הקטן, ובהשתלשלות מופלאה, זה אחר זה, וזה לעומת זה, השגורא והכלבא, החוטרא והמיא, התורא והנורא, עד למלאך המות שגם הוא נשחט ע"י השוחט, הכל תלוי בשה פזורה ישראל.

אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו.

חד גדיא

נראה דיש כאן רמז לדברי חז"ל "לעולם אל ישנה אדם בין

יצחק בגדי עזים, נענש מידה כנגד מידה ובניו רימוהו בגדי עזים כאשר שחטו גדי עזים וטבלו בו את כתונת הפסים, ונמצא לפי"ז דע"י שני גדיי העזים ששחט יעקב ליצחק, נתגלגלו הדברים וירדו אבותנו למצרים. וכע"ז פירש הגר"א בביאורו להגדש"פ (וראה צפרכי דר"א פל"ג ששני גדיי עזים שהניא יעקב ליצחק אחד כנגד הפסח ואחד כנגד מטעמים, ובתרגום יונתן כתב שאחד כנגד חגיגה). ואפשר דזה הרמז בכפל הלשון, חד גדיא חד גדיא, דהיינו שני גדיי העזים דיעקב (או אפשר גדי שבו רימה יעקב את יצחק והגדי שבו רימו בני יעקב את

הבנים שהרי בשביל שתי סלעים מילת נתגלגלו הדברים וירדו אבותינו למצרים" (שנת י" ע"ג) הגדי הוא רמז לישראל, האבא הוא רמז ליעקב אבינו ותרי זווי הם שני סלעים וכונתנו בגמר סדר ליל פסח שבו אנו עוסקים בסיפור יציאת מצרים ללמד, לשנן ולהפנים, סיבת הירידה לארץ מצרים. (ועיין צפירוש רבינו מנוח על הרמז"ס צפ"ח ה"ג מחמץ ומנה דכרפס הוא זכר לכתונת פסים של יוסף הצדיק כדי שזכור זלילה זה את סיבת ירידתנו לארץ מצרים).

ובדרך אחר יש לומר לפי"ד חז"ל במדרש לפי שרימה יעקב את

חזיהס) דובין אבא, וכונתנו במאמר זה שוב להדגיש את שרשה וסיבתה של

גלוח מצרים, כדי להטיב דרכנו ומעללינו.

אֵיִדָּא — A kid, a kid

The commentaries attempt to uncover the significance of this cryptic song. What relevance does the story of this goat have to the Seder night?

R' Naftali of Ropshitz quoted the Chozeh of Lublin as having said that this song is recited as a *segulah* to protect us from the *ayin hara* (evil eye) of the angels' jealousy. How is this so?

Chazal mention frequently that the angels are jealous of Hashem's affection for us. The Talmud tells us that when Hashem carved Yaakov's likeness into His Throne of Glory, the angels wanted to harm him (*Chullin* 91b, see *Rashi*).¹

The Seder night is a time of tremendous holiness. Hashem gathers His Heavenly court to watch Bnei Yisrael praise Him for the miracles of Exodus. *Zohar* (*Raya Mehemna, Parashas Bo*, 180) states, "At this time, the Holy One, Blessed is He, gathers His court and says, 'Go and hear the stories of My praise that My children speak, as they rejoice in My redemption.'" At this holy time, we fear that the jealousy of the angels may be aroused.

How is this song a *segulah* for protection?

The kid goat in this song represents Bnei Yisrael, of whom the verse states, "Israel is [like] scattered sheep" (*Yirmiyah* 50:17). In this account of how the kid goat is attacked, and his assailants are subsequently attacked by even greater threats — all the way up to the Angel of Death — we are shown how the entire world follows a causative chain of events in which one nation devours the next, all surrounding the one little kid, Hashem's people. As such, this song is a lesson for all the nations — and for the angels as well — never to harm Hashem's cherished people.

This song can also be interpreted as a message to the Jewish people to follow the advice of *Chazal*: "Let a man never favor one of his children over the others. For the sake of two coins worth of expensive cloth (that Yaakov sewed onto Yosef's coat, thus inciting the jealousy of his brothers), one event followed another and our forefathers ultimately descended to Egypt" (*Shabbos* 10b, see *Rashi*). The kid goat in this song symbolizes the Jewish people. The father is Yaakov Avinu. The two *zuzim* for which he bought the goat symbolize the two coins with which he favored Yosef. We sing this song at the conclusion of the Pesach Seder in order to ingrain this important message in our hearts. We realize that it was the strife between us that caused our descent to Egypt, and we must make every effort on this memorable night to encourage harmony and love among our people.

In a similar vein, *Rabbeinu Manoach* (Commentary on the *Rambam, Hilchos Chametz U'Matzah* 8:2) writes that *karpas* symbolizes the *kesones pasim* (striped coat) with which Yaakov favored Yosef.

Alternatively, we can explain that the kid goat in this song represents the goats that Yaakov Avinu fed to his father Yitzchak, when he posed as Eisav to receive the blessings. For deceiving his father, Yaakov was punished *middah k'neged middah* (in an equal and appropriate measure), when his sons dipped Yosef's coat into goat's blood to substantiate their story, and deceived him into believing that Yosef had been killed.

As a result of the two goats that Yaakov Avinu fed his father, our forefathers eventually descended to Egypt. The kid goat mentioned twice at the end of each stanza represents the two goats that Yaakov fed Yitzchak. (The two goats were for the *Korban Pesach* and *Korban Chagigah* — see *Pirkei D'Rabbi Eliezer* Ch. 32; *Targum Yonasan*.) Alternatively, they represent the goat that Yaakov fed Yitzchak and the goat whose blood was used to deceive Yaakov.

This song is meant to remind us of the reason we descended to Egypt, and encourage us to cleanse ourselves of all deceptive practices.